

مروری بر تاریخچه موسسه رازی از آغاز تا کنون

افشین حاجی‌زاده^{۱*}، مجتبی نوفلی^۲، کیوان تدین^۳

۱- محقق، رئیس گروه انطباق مقررات و ممیزی موسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران

۲- عضو هیات علمی (دانشیار)، سرپرست گروه مطالعات آنتی‌ژن، بذر، سلول، توکسین موسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران

۳- عضو هیات علمی (دانشیار)، مدیر تحقیق و تولید فرآورده‌های بیولوژیک باکتریایی و انگلی دامی موسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی

رازی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران
* نویسنده مسئول: افشین حاجی‌زاده afshin568@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰-۰۲-۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰-۰۴-۱۶

چکیده

با وجود ارزش حیاتی موسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی برای کشور و منطقه که نزدیک به یک قرن از آغاز فعالیت آن می‌گذرد به نظر می‌رسد آن‌چنان‌که باید هنوز در بین مردم شناخته‌نشده و اهمیت و جایگاه آن به‌خوبی تبیین نگردیده است. از این رو بر آن شدیم تا در قالب یک مقاله ترویجی و با مروری بر نحوه شکل‌گیری و توسعه و ذکر فعالیت‌ها و تولیدات آن به سهم خود این نقیصه را برطرف نماییم. تعداد زیادی از عوامل بیماری‌زای دام و طیور کشور به همت و تلاش بی‌دریغ دانشمندان این موسسه شناسایی و به ثبت رسیده است و متعاقب آن نیز واکسن‌های موثر علیه آن‌ها ساخته شده است. موسسه رازی ۶ واکسن از ۱۰ واکسن اجباری در کشور (۶۰٪)، بیش از ۹۰٪ واکسن‌های دامی و ۳۰٪ واکسن‌های طیور رایج و مورد نیاز کشور را تأمین می‌نماید. ریشه‌کنی و یا در شرف ریشه‌کن بودن بسیاری از بیماری‌هایی که زمانی بومی کشور بودند از جمله طاعون گاوی، فلج اطفال، دیفتری، کزاز، سیاه‌سرفه، سرخک، سرخچه و اوریون، مرهون تولیدات این موسسه و زحمات کارکنان خدوم سازمان دامپزشکی و وزارت بهداشت است. بی‌شک موسسه رازی یک میراث ارزشمند و بی‌بدیل نه تنها در کشور بلکه در خاورمیانه می‌باشد از این رو توجه و حمایت دولتمردان، یک وظیفه ملی بوده و منجر به بالندگی و پویایی بیش‌ازپیش این مجموعه عظیم تولیدی، علمی و پژوهشی کشور خواهد شد.

واژگان کلیدی

موسسه رازی، واکسن، تاریخچه

بیان مسئله و اهمیت موضوع

موسسه تحقیقات واکسن و سرم سازی رازی، زیرمجموعه‌ای از سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی است که بر اساس وظایف سازمانی خود، در حال حاضر در زمینه‌های زیر فعالیت دارد:

- ۱- تولید فرآورده‌های بیولوژیک مصرف انسان، دام و طیور (تامین عمده نیاز کشور)؛
 - ۲- تولید آنتی‌ژن‌ها و کیت‌های تشخیصی؛
 - ۳- تشخیص عامل بیماری‌های دام، طیور و بیماری‌های مشترک انسان و دام؛
 - ۴- پژوهش و تحقیقات علمی پیرامون واکسن و موضوعات مرتبط؛
 - ۵- جذب و آموزش دانشجو در مقاطع فوق لیسانس و دکتری؛
 - ۶- انتشار مقالات علمی (مجله آرشیو رازی) و گزارش نهایی طرح‌های تحقیقاتی؛
 - ۷- مشارکت و حضور فعال در برگزاری کنگره‌ها و سمینارهای علمی؛
 - ۸- انجام تحقیقات توسعه‌ای جهت بهبود کیفیت و کمیت فرآورده‌ها؛
 - ۹- مشارکت در طرح‌های تحقیقاتی ملی و بین‌المللی به صورت مجری و یا همکار؛
 - ۱۰- مشارکت در اجرای پایان‌نامه‌های تحصیلی به صورت راهنما و یا مشاور؛
 - ۱۱- مشارکت در ساخت فرآورده‌های بیولوژیک با شرکت‌های دانش بنیان؛
- رسالت موسسه رازی در این راستا:

- ۱- کمک به بهداشت و سلامت عمومی جوامع انسانی و دامی کشور از طریق پیشگیری، با تولید فرآورده‌های بیولوژیک؛
 - ۲- کمک به اقتصاد کشور از طریق ایجاد رونق اقتصادی، کاهش وابستگی به واردات فرآورده‌های مشابه، حفظ سرمایه دامی کشور و کاهش هزینه‌های هنگفت درمان (ارزش سالیانه فرآورده‌های تولیدی موسسه رازی در مقایسه با قیمت‌های مشابه خارجی، در حدود ۵۰۰ میلیون دلار برآورد می‌گردد)؛
 - ۳- کمک به ارتقای فعالیت‌های علمی و پژوهشی کشور با انجام تحقیقات کاربردی و برگزاری دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی (۱).
- با توجه به فعالیت‌های گسترده تولیدی و تحقیقاتی، ارتباط وسیعی بین موسسه رازی و سایر مراکز و مجامع علمی-تحقیقاتی داخل و خارج از کشور از جمله وزارت بهداشت و درمان، سازمان دامپزشکی کشور، دانشگاه‌های مختلف داخل و خارج، WHO, FAO, OIE و مراکز تولیدی-تحقیقاتی مشابه برقرار است.
- معرفی محققان رازی به عنوان چهره‌های ماندگار و مفاخر کشور (دکتر حسین میرشمسی-دکتر شفیعی)، نشان از اعتبار

و جایگاه علمی آن در کشور دارد. دکتر عزیز رفیعی علاوه بر این که کارشناس WHO و FAO بود، از سال ۱۳۳۸ تا زمان بازنشستگی (۱۳۵۳)، نمایندگی دائمی ایران در OIE را بر عهده داشت و در خلال این سال‌ها به مدت ۳ سال (۱۳۴۳ تا ۱۳۴۶) به مقام معاونت و سپس به مدت ۲ سال (۱۳۴۶ تا ۱۳۴۸) به مقام ریاست OIE منصوب شد. دکتر حمزه رامیار در سال ۱۳۴۵ با کشف و ثبت سویه "RM65" (ویروس آبله گوسفندی) و تولید واکسن با روش کشت بر روی سلول‌های کلیه، نام خود و موسسه رازی را جهانی نمود.

- موسسه رازی ۶ واکسن از ۱۰ واکسن اجباری انسانی (۶٪ نیاز کشور)، بیش از ۹۰٪ واکسن‌های دامی و ۳۰٪ واکسن‌های طیور رایج و مورد نیاز کشور را تامین می‌نماید. از این رو ریشه کنی یا تحت کنترل درآمدن بسیاری از بیماری‌های بومی کشور مدیون فرآورده‌های تولید شده در موسسه رازی می‌باشد از جمله:

فلج اطفال- وبا - سرخک سرخجه- اوریون- دیفتری- کزاز- سیاه سرفه- طاعون گاوی- طاعون اسبی؛

در سال ۱۳۹۱، به منظور تسریع و ساماندهی تشکیل و ثبت شرکت‌های دانش بنیان، پستی تحت عنوان قائم مقام رییس موسسه تحقیقات واکسن و سرم سازی رازی در حوزه اصلاح ساختار و توسعه علمی و فناوری تشکیل گردید. در حال حاضر موسسه رازی دارای ۵ شرکت دانش بنیان و ۱۰ شرکت غیر دانش بنیان مستقر در مرکز رشد (۶ شرکت استارت آپ و ۹ شرکت اسپین آف) می‌باشد.

در سال ۱۳۹۳، موسسه رازی موفق به کسب معجز مرکز رشد فناوری از وزارت بهداشت گردید و در نظر دارد با کمک بخش خصوصی و بهره‌مندی از دانشمندان داخل و خارج از کشور، قدم‌های موثری در جهت توسعه علمی خود بردارد. از سال ۱۳۹۸ و به دنبال شیوع پاندمی بیماری کورونا (کووید-۱۹)، محققان موسسه رازی اقدام به تحقیق در جهت تولید کیت تشخیص الایزا و واکسن نو ترکیب پروتئینی نمودند که این مهم در سال ۱۴۰۰ با موفقیت محقق گشت.

تاریخچه

در سال‌های دور، بیماری طاعون گاوی (Rinderpest) یکی از بیماری‌های مهلک دامی بود که هر چند وقت یک بار در جهان شیوع پیدا کرده و باعث تلف شدن میلیون‌ها گاو در سرتاسر جهان می‌شد. بروز این بیماری به علت خسارت‌های سنگین اقتصادی، کشورهای جهان را وادار به اتخاذ تصمیم‌ها و اقدامات مهم در زمینه بهداشت و سلامت دام‌ها از جمله تاسیس اولین دانشکده دامپزشکی جهان در لیون فرانسه در سال ۱۷۶۱ میلادی (توسط Claude Bourgelat)، نمود (تصویر شماره ۱).

در یکی از این همه‌گیری‌ها که ایران را نیز درگیر نموده بود به علت تلفات شدید دامی و نیز الزام کمیته بهداشت مجمع

۴۰۰۰ تومان

۴- واگذاری یکی از قرا خالصه توسط دولت برای استقرار و توسعه

به دلیل اختلاف نظر نمایندگان در خصوص اینکه کدام وزارت خانه باید متولی امر باشد و نیز وجود تفاوت در مواد ارایه شده از سوی دو کمیسیون فوق، در حالی که احتمال داشت لایحه مذکور از دستور کار مجلس خارج شود اما در جلسه رای گیری، عبدالحسین تیمورتاش (وزیر وقت فواید عامه)، با حضور و دفاع خوب خود باعث تصویب لایحه گردید. او مصر بود که در این جلسه، تاسیس موسسه به تصویب برسد و بقیه موارد در لوایح تکمیلی بعدی بررسی و تصویب گردد. در نهایت، قانون تاسیس موسسه رازی (تصویر شماره ۳) در ساعت ۱۲ ظهر روز سه شنبه ۱۶ دی ماه سال ۱۳۰۳، زیر نظر وزارت معارف (وزارت علوم) به تصویب رسید.

این قانون اولین مصوبه مجلس شورای ملی در ارتباط با امور دام کشور محسوب می گردد.

چند ماه پس از شروع فعالیت موسسه مذکور، به دلیل نبود محل مناسب برای نگهداری حیوانات بزرگ در انستیتو پاستور، به دستور مصطفی قلی بیات مقداری از اراضی کمال آباد در مجاورت قریه حصارک کرج در اختیار انستیتو پاستور قرار گرفت تا به عنوان محل کار و سکونت کارمندان و ساخت طولیله‌های حیوانات (برای تهیه سرم) مورد استفاده قرار گیرد. از این رو در اردیبهشت ماه سال ۱۳۰۴ این موسسه به کرج منتقل گردید. موسسه دفع آفات حیوانی و سرم سازی، در واقع اولین آزمایشگاه تشخیص بیماری‌های دامی و تهیه سرم و واکسن‌های مربوط بود که در ایران تاسیس گردید. مسئولیت این موسسه با ۲۲ نفر پرسنل (شامل ۱۴ نفر کادر فنی و ۸ نفر کادر خدماتی) و شرح وظایف زیر بر عهده مرحوم دکتر عبدالله حامدی (تصویر شماره ۴) گذاشته شد.

وظایف موسسه مذکور عبارت بودند از:

- ۱- جلوگیری از امراض حیوانات به روش علمی که در تمام دنیا معمول است.
 - ۲- تهیه واکسن و سرم برای تمام امراض که سرم و واکسن آن‌ها کشف شده است.
 - ۳- مطالعه امراض نباتی و شناختن حشرات مفید و مضر و به دست آوردن طریقه علمی و عملی برای برانداختن حشرات موذی از قبیل ملخ، سن و غیره.
 - ۴- سعی در ازدیاد حیوانات اهلی و نباتات مفید از روی قواعد علمی.
 - ۵- بسط و توسعه شعبات موسسه در تمام ایالات و ولایات و توسعه عملیات خود در تمام مملکت.
- تلاش‌های شبانه‌روزی محققان موسسه موجب شد تا سرانجام شیوع و ابتلا به بیماری طاعون گاوی در سال

تصویر شماره ۱- Claude Bourgelat، موسس اولین دانشکده دامپزشکی جهان (۲).

دولت‌های متفق برای تاسیس اداره دامپزشکی، با تلاش مرحوم مصطفی قلی بیات (معاون وزیر فلاحه، تجارت و فواید عامه) (تصویر شماره ۲)، در مهرماه سال ۱۳۰۳، لایحه تاسیس "موسسه دفع آفات حیوانی و سرم سازی" تنظیم شد و از سوی وزارت مذکور به مجلس پنجم ارایه گردید. با صلاحدید نمایندگان، لایحه مذکور برای بررسی بیشتر به دو کمیسیون "فواید عامه" و "معارف" ارجاع گردید. از سوی کمیسیون فواید عامه، فلاحه و تجارت، قانونی مشتمل بر ۲ ماده و از سوی کمیسیون معارف و صحیه، قانونی مشتمل بر ۴ ماده پیشنهاد گردید:

- ۱- تاسیس موسسه دفع آفات حیوانی و سرم سازی
- ۲- فعالیت تحت نظارت انستیتو پاستور
- ۳- استخدام متخصص بیطاری از فرانسه با حقوق سالیانه

تصویر شماره ۲- مصطفی قلی بیات، بانی شکل گیری موسسه رازی (۱).

قانون

اجازه تاسیس مؤسسه دفع آفات حیوانی و سرم سازی

مصوب ۱۶ جدی ۱۳۰۳ شمسی

ماده واحده - مجلس شورای ملی بدولت اجازه میدهد که شعبه مخصوص بنام «دفع آفات حیوانی و سرم سازی» در تحت نظارت مؤسسه باستور تاسیس نماید.

این قانون که مشتمل بر يك ماده است در جلسه شانزدهم جدی یکپزار و سیصد و سه

شمسی بتصویب مجلس شورای ملی رسید.

رئیس مجلس شورای ملی - مؤتمن الملك

تصویر شماره ۳- اجازه تاسیس موسسه دفع آفات حیوانی و سرم سازی.

موسسه را دوباره احیا کنند. از این رو با مصوبه مجلس در ۱۶ خرداد ماه سال ۱۳۰۸، مقرر گردید اداره فلاحیت یک نفر دامپزشک متخصص در امر باکتریولوژی و سرم سازی را برای موسسه دفع آفات حیوانی استخدام نماید.

در سال ۱۳۰۹، وزارت "اقتصاد ملی" جانشین وزارت فواید عامه شد. هنگامی که نماینده این وزارت، مهندس محمود فاتح برای خرید اولین کارخانه قند کشور (جهت احداث در کرج) و استخدام کارشناسان اروپایی برای پیشرفت امر کشاورزی به اروپا رفته بود، اقدام به استخدام یک نفر دامپزشک فرانسوی به نام لویی پیر دلپی (تصویر شماره ۵) نمود تا موسسه رازی بار دیگر راه اندازی و شروع به کار نماید.

در اوایل سال ۱۳۱۰ دکتر دلپی پس از انتصاب، در اولین اقدام عملی خود، به بازدید از نقاط مختلف شهر و حومه

۱۳۰۶ فروکش کند. در سال ۱۳۰۷ به علت فروکش کردن بیماری طاعون گاوی و هجوم ملخها به کشور، توجه متولیان کشاورزی معطوف به تولید سم آرسنیات دو سود و مبارزه با ملخ گردید و برای مدت ۳ سال فعالیت سرم سازی متوقف گردید.

روزنامه اطلاعات در تاریخ دوشنبه ۲۸ بهمن ۱۳۰۹ نوشت: تاکنون سمی که از خارجه برای مبارزه با ملخها وارد می شد خرواری یکصد و پنجاه تومانی با گرانی اسعار (ارزهای خارجی) تمام می شد و اینک که وسایل سرم سازی در موسسه حصارک فراهم شده خرواری هفتاد تا هشتاد تومانی برایمان بیشتر خرج بر نمی دارد.

با این حال شیوع بیماری های واگیردار متعدد که جان انسانها و دام و طیور کشور را تهدید می کرد باعث شد تا مسئولان وقت برای مبارزه با بیماری های واگیردار دامی و انسانی، این

تصویر شماره ۵- دکتر لویی پیر دلپی (۱).

تصویر شماره ۴- دکتر عبدالله حامدی (اولین رییس موسسه رازی) (۱).

تغییر نام موسسه رازی

موسسه رازی به مرور زمان با اسامی مختلفی نامیده می‌شد از جمله: موسسه دفع آفات حیوانی و سرم‌سازی، بنگاه سرم‌سازی حصارک، بنگاه حصارک، بنگاه سرم‌سازی، موسسه رازی، انستیتو رازی، سرم‌سازی رازی و ... ولی در نامه‌نگاری‌های رسمی اسامی زیر مورد استفاده قرار گرفته است:

- موسسه دفع آفات حیوانی و سرم‌سازی
 - موسسه تحقیقات دامپزشکی حصارک
 - بنگاه سرم‌سازی و مطالعات دامپزشکی حصارک
 - بنگاه مایه‌سازی و بررسی‌های دام‌پزشکی حصارک
 - بنگاه سرم‌سازی / مایه‌سازی حصارک
- در ۱۵ مهرماه سال ۱۳۲۵، نامه‌ای از سوی وزیر کشاورزی وقت (شمس‌الدین امیرعلایی) خطاب به نخست وزیر (احمد قوام) نگاشته شد که در آن به متناسب نبودن نام بنگاه سرم‌سازی حصارک و لزوم بهره‌مندی از نام رازی (دانشمند بزرگ ایرانی)، برای چنین موسسه‌ای اشاره گردید. به این منظور لایحه‌ای تهیه شد و به پیوست تقدیم نخست‌وزیر گردید تا با طرح در هیات وزراء، مقدمات اجرای آن فراهم آید. از این رو در ۱۷ مهرماه ۱۳۲۵ نام بنگاه واکسن و سرم‌سازی رازی به تصویب رسید. سپس به مرور زمان، موسسه واکسن و سرم‌سازی رازی نامیده شد تا این که در سال ۱۳۷۱ به علت هم‌خوانی با نام سایر موسسات زیر مجموعه سازمان تات و اهمیت و ضرورت انجام تحقیقات

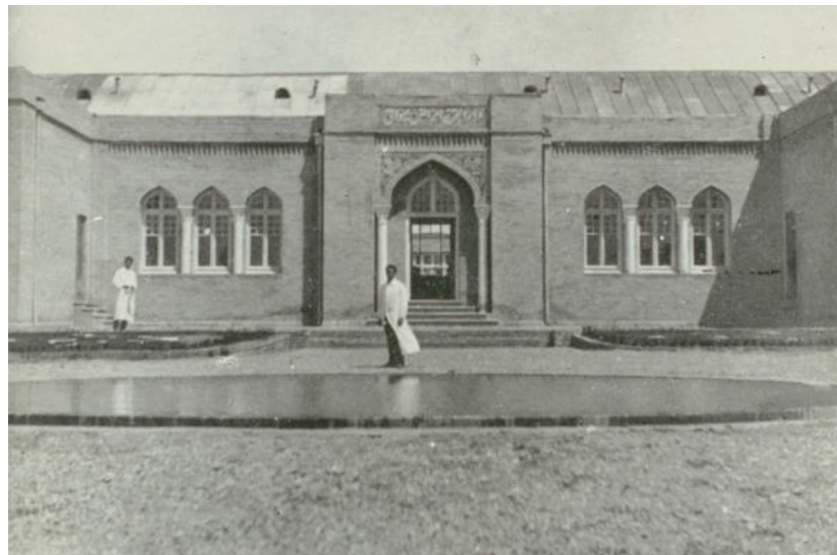
تهران پرداخت تا مکانی مناسب برای احداث موسسه رازی بیاید. وی محل فعلی موسسه را در قریه حصارک مناسب تشخیص داد و در خردادماه سال ۱۳۱۰ در این محل مستقر شد و اساس موسسه رازی را که در آن زمان "بنگاه سرم‌سازی حصارک" نامیده می‌شد پایه گذاری نمود. در سال ۱۳۱۲ اولین آزمایشگاه با نام "دارالتجزیه امراض حیوانی" (تصویر شماره ۶) در موسسه تاسیس گردید (۳).

انتزاع موسسه دفع آفات حیوانی و سرم‌سازی از انستیتو پاستور

در اوایل ۱۳۰۵، موسسه دفع آفات حیوانی و سرم‌سازی از وزارت معارف به وزارت فواید عامه منتقل و در اواخر همان سال جزو تشکیلات اداره کل صناعت و فلاحه گردید با این حال دکتر عبدالله حامدی همچنان مسئولیت آن را بر عهده داشت. در اوایل سال ۱۳۰۶، موسسه دفع آفات حیوانی و سرم‌سازی به طور کامل از انستیتو پاستور ایران جدا و مستقل گردید.

انتزاع بنگاه سرم‌سازی حصارک از اداره کل دامپزشکی

در سال ۱۳۲۲ بنگاه سرم‌سازی حصارک و دامپروری حیدرآباد (به علت تشکیل اداره دامپروری) و در سال ۱۳۲۳، دانشکده دامپزشکی از اداره کل دامپزشکی جدا گردیدند و به طور مستقل به تصدی امور تخصصی خود پرداختند.

تصویر شماره ۶- ساختمان دارالتجزیه امراض حیوانی (آزمایشگاه مرکزی) در سال ۱۳۱۴ (۱).

در سال ۱۳۵۳، به استناد ماده ۲۱ قانون تشکیل سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی، قانون موسسه رازی منحل گردید.

در سایه تلاش و همت رییس وقت موسسه (مرحوم دکتر محمد علی اخویزادگان) و همکاران ایشان، پس از ۲۹ سال انتظار، طبق مصوبه ۱۳۸۱/۰۲/۳۰ شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی و با تایید وزرای جهاد کشاورزی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وقت (مهندس محمود حجتی و دکتر مسعود پزشکیان)، نحوه اداره موسسه رازی برای دومین بار به صورت هیات امنایی درآمد و اساسنامه جدید آن تنظیم گردید.

در حال حاضر موسسه رازی بصورت هیات امنای مستقل ولی تحت نظارت هیات امنای سازمان تات اداره می‌شود.

روسا و سرپرستان موسسه رازی

از ابتدای تاسیس (۱۳۰۳) تاکنون (۱۳۹۸)، موسسه رازی شاهد انتصاب ۲۴ رییس و سرپرست به شرح جدول شماره ۱ بوده است.

محصولات تولیدی موسسه رازی

از بدو تاسیس تاکنون ده‌ها نوع فرآورده در موسسه رازی ساخته و به بازار مصرف عرضه شده است که به دلیل ریشه‌کن شدن و یا تحت کنترل درآمدن برخی از بیماری‌ها، تولید بعضی اقلام متوقف شده است (جدول شماره ۲).

شعب موسسه رازی

در حال حاضر موسسه رازی در ۶ استان کشور دارای شعبه می‌باشد که در تولید فرآورده‌های بیولوژیک فعالیت دارند (جدول شماره ۳).

نشریات موسسه رازی

از دی ماه سال ۱۳۱۷ و با اهتمام دکتر دلپی، مجله آرشیو رازی تاکنون منتشر شده است. به جرات می‌توان گفت آرشیو رازی قدیمی‌ترین مجله علمی ایران است که توانسته تاکنون ادامه حیات دهد. در دو مقطع تاریخی (بروز جنگ جهانی دوم و نیز انقلاب اسلامی ایران)، وقفه‌ای در چاپ منظم آن رخ داد با این حال شمارگان آرشیو رازی در سال ۱۴۰۰ به عدد ۷۶ رسیده است. از سال ۱۳۶۳ این مجله دارای شماره استاندارد بین‌المللی و کوتاه نوشت می‌باشد (ISSN-0365-3439, Arch.Inst.Razi) و در حال حاضر به صورت فصلنامه چاپ و منتشر می‌گردد.

مجله تحقیقات دامپزشکی و فرآورده‌های بیولوژیک، این مجله در پائیز سال ۱۳۶۷ تحت عنوان "نشریه امور دام" در کمیته امور دام و آبزیان وزارت جهاد سازندگی انتشار یافت. حوزه مقالات چاپ شده در این نشریه در طی ایام و با جابجایی‌های به عمل آمده تغییر کرده و نام آن نیز عوض

در راستای ساخت واکسن و سرم‌های درمانی، "موسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی" نامیده شد.

جابجایی موسسه رازی در بین وزارت خانه‌ها

موسسه رازی از زمان تاسیس تاکنون به دلیل انحلال، تغییر نام و یا تغییر وظایف، در بین وزارت خانه‌های زیر جابه‌جا شده است:

- ۱- وزارت معارف (انستیتو پاستور) ۱۳۰۵-۱۳۰۳
- ۲- وزارت فواید عامه (اداره کل فلاح) ۱۳۰۹-۱۳۰۵
- ۳- وزارت اقتصاد ملی (اداره کل فلاح) ۱۳۱۱-۱۳۰۹
- ۴- اداره کل فلاح ۱۳۱۷-۱۳۱۱
- ۵- اداره کل کشاورزی ۱۳۲۰-۱۳۱۷
- ۶- وزارت کشاورزی ۱۳۶۹-۱۳۲۰
- ۷- وزارت جهاد سازندگی ۱۳۸۰-۱۳۶۹
- ۸- وزارت جهاد کشاورزی ۱۳۸۰ تا کنون

آرم موسسه رازی

آرم موسسه رازی (تصویر شماره ۷) در دهه هفتاد توسط شرکت جهاد رازی طراحی شد. با این حال در اسفند ماه سال ۱۳۹۱ آرم مذکور توسط کمیته لیبیل و بروشور مورد بازنگری قرار گرفت و سپس به تصویب اداره ثبت علائم تجاری رسید.

آرم (لوگوی) موسسه از ۳ قسمت به شرح زیر تشکیل شده است:

- ۱- رازی: الهام بخش موسسه و برگرفته از نام دانشمند برجسته ایرانی، محمد زکریای رازی
- ۲- ظرف آزمایشگاهی: نماد تولید فرآورده‌های بیولوژیک
- ۳- حیوان آزمایشگاهی (خوکچه/خرگوش): به عنوان نماد کارهای تحقیقاتی

موسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی

تصویر شماره ۷- مفهوم آرم موسسه رازی.

لایحه قانونی سازمان موسسه سرم و واکسن‌سازی رازی

به منظور افزایش تنوع و کمیت فرآورده‌ها، تهیه واکسن‌ها و سرم‌های ضدبیماری‌های دامی و انسانی و جلوگیری از خروج ارز، از دی ماه سال ۱۳۳۱ موسسه رازی بصورت هیات امنایی اداره می‌گردد.

اسامی برخی از بیماری‌هایی که برای اولین بار توسط محققین موسسه رازی در ایران شناسایی شدند

بیماری‌های پرندگان: انسفالومیلیت - لارنگوتراکییت - میلوبلاستوز - پستیاکوز - نیوکاسل بوقلمون - پاراتیفویید - برونشیت عفونی - گامبورو - سرسیاه بوقلمون
بیماری‌های گوسفندان و بز: اسهال عفونی - سقط جنین ویروسی - تب کیو - سرطان عفونی ریه - تب برفکی سویه SAT1

شد: "نشریه کشاورزی و دام"، "مجله پژوهش و سازندگی" تا این که از شماره ۱۱۶ (پاییز ۱۳۹۶) با عنوان جدید "نشریه تحقیقات دامپزشکی و فرآورده‌های بیولوژیک" در دو گرایش "دامپزشکی" و "علوم دامی" منتشر می‌گردد.
از آذرماه ۱۳۹۹، موسسه رازی موفق به کسب امتیاز نشریه دیگری به نام واکسن و پیشگیری از بیماری‌ها در دامپزشکی گردید که اختصاص به مقالات ترویجی دارد.

جدول شماره ۱- روسا و سرپرستان موسسه رازی از ابتدای تاسیس تا کنون (۱).

ردیف	نام و نام خانوادگی	رشته پایه - تخصص	سمت	تاریخ انتصاب	مدت تصدی
۱	دکتر عبدالله حامدی	پزشکی - دامپزشکی	رییس	۱۳۰۴	۱ سال
۲	دکتر مرتضی گل سرخی	پزشکی - دامپزشکی	سرپرست	۱۳۰۵	۲ سال
۳	دکتر لویی دلپی	دامپزشکی - انگل شناسی	رییس	۱۳۰۹/۱۲/۱۴	۱۹ سال
۴	دکتر رضا رستگار	دامپزشکی - میکروب شناسی	سرپرست	۱۳۱۷/۹	۱ سال
۵	دکتر عزیز رفیعی	دامپزشکی - میکروب شناسی	رییس	۱۳۲۸/۱۲/۲۴	۱۶ سال
۶	دکتر سیدحسین میرشمسی	دامپزشکی - میکروب و ایمنی شناسی	سرپرست	۱۳۴۱/۶/۲۶	۱ سال
۷	دکتر مرتضی کاوه	دامپزشکی - میکروب شناسی	رییس	۱۳۴۴	۱۲ سال
۸	دکتر حمزه رامیار	دامپزشکی - ویروس شناسی	رییس	۱۳۵۶/۱۰/۴	۲ سال
۹	دکتر عبدالعزیز اردلان	دامپزشکی - میکروب شناسی	رییس	۱۳۵۸/۱/۸	۸ ماه
۱۰	دکتر منوچهر بهار صفت	دامپزشکی - میکروب شناسی	رییس	۱۳۵۸	۲ سال
۱۱	دکتر مهدی اکبرزاده	شیمی - شیمی	رییس	۱۳۶۰/۵/۱۹	۱ سال
۱۲	دکتر هادی هدایتی	دامپزشکی - میکروب شناسی	رییس	۱۳۶۱/۵/۲	۲ سال
۱۳	دکتر منوچهر بهار صفت	دامپزشکی - میکروب شناسی	رییس	۱۳۶۳	۴ سال
۱۴	دکتر سید جواد قطب شریف	بیوشیمی - بیوشیمی	رییس	۱۳۶۷	۱ سال
۱۵	دکتر محمد حسامی قاجار	دامپزشکی - میکروب شناسی	سرپرست	۱۳۶۸/۵/۵	۱ سال
۱۶	دکتر محمد حسن روستایی	دامپزشکی - ویروس شناسی	رییس	۱۳۶۸	۳ سال
۱۷	دکتر علی اکبر محمدی	دامپزشکی - میکروب شناسی	رییس	۱۳۷۱/۷/۶	۹ سال
۱۸	دکتر محمدعلی اخویزادگان	دامپزشکی - اپیدمیولوژی	رییس	۱۳۸۰/۳/۱۶	۴ سال
۱۹	دکتر حمید کهرام	دامپزشکی - فیزیولوژی تولید مثل دام	رییس	۱۳۸۴	۶ ماه
۲۰	دکتر عبدالحسین دلیمی اصل	دامپزشکی - انگل شناسی	رییس	۱۳۸۴/۸/۱	۶ سال
۲۱	دکتر هادی فامیل قدکچی	دامپزشکی - بیماری‌های طیور	رییس	۱۳۹۰/۵/۱۷	۲ سال
۲۲	دکتر حمید کهرام	دامپزشکی - فیزیولوژی تولید مثل دام	رییس	۱۳۹۲/۰۹/۰۵	۳ سال
۲۳	دکتر مسعود هاشم زاده	دامپزشکی - بیماری‌های طیور	رییس	۹۶/۰۱/۲۱	۹ ماه
۲۴	دکتر علی اسحاقی	شیمی - شیمی تجزیه	رییس	۹۶/۱۰/۲۴	

جدول شماره ۲- نام و تاریخ تولید محصولات موسسه رازی (۱).

ردیف	نام فرآورده/واکسن	سال ساخت	ردیف	نام فرآورده/واکسن	سال ساخت
۱	سرم ضد طاعون گاوی	۱۳۰۴/۱۳۳۹	۳۱	PPD	۱۳۳۵
۲	واکسن طاعون گاوی	۱۳۱۱	۳۲	یونین	۱۳۳۵
۳	شاربن	۱۳۱۲/۱۳۵۷	۳۳	Ring test	۱۳۳۵
۴	آبله گوسفندی	۱۳۱۴/۱۳۳۳	۳۴	شاربن- آبله گوسفند	۱۳۳۵/۱۳۴۷
۵	شاربن علامتی	۱۳۱۵	۳۵	آبله بزی	۱۳۳۶
۶	سرم ضد شاربن	۱۳۱۵	۳۶	نیوکاسل B1	۱۳۳۶
۷	پاستورلوز گاوی	۱۳۱۶/۱۳۳۲	۳۷	اسپیروکتوز مرغ	۱۳۳۶
۸	سرم ضد دیفتری و کزاز	۱۳۱۷/۱۳۲۱	۳۸	پاستورلوز خوکی	۱۳۳۶
۹	سرم ضد کزاز	۱۳۲۱	۳۹	تترازی	۱۳۳۶
۱۰	سرم ضد وبا	۱۳۲۱	۴۰	اکتیمای واگیر	۱۳۳۷/۱۳۵۲
۱۱	واکسن کزاز	۱۳۲۱	۴۱	سرم ضد هاری	۱۳۳۷
۱۲	انترتوکسمی	۱۳۲۳	۴۲	آگالاکسی	۱۳۳۷
۱۳	واکسن دیفتری	۱۳۲۵	۴۳	سرم آنتی هیومن	۱۳۳۸
۱۴	شاربن- کزاز اسب	دهه ۲۰	۴۴	تب برفکی	۱۳۳۹
۱۵	سالمونلوز خوکی	دهه ۲۰	۴۵	طاعون اسبی	۱۳۳۹
۱۶	پنومونی واگیر بزها	دهه ۲۰	۴۶	سرم ضد مارگزیدگی	۱۳۴۰
۱۷	پادگن حصبه	دهه ۲۰	۴۷	تنی رازی	۱۳۴۱
۱۸	پادگن پلوروز	اواخر دهه ۲۰	۴۸	Rev.1	۱۳۴۲
۱۹	آبله طیور	دهه ۲۰/۱۳۳۳	۴۹	دیستورازی	۱۳۴۵
۲۰	DT	اواخر دهه ۲۰	۵۰	پیرورازی	۱۳۴۵
۲۱	راکتیف شیک	اواخر دهه ۲۰	۵۱	موش نژاد NMRI	۱۳۴۵
۲۲	پادگن سالمونلوز طیور	اواخر دهه ۲۰	۵۲	رت نژاد Wistar	۱۳۴۵
۲۳	پادگن بروسلا	اواخر دهه ۲۰	۵۳	رت نژاد Sprague Dawley	۱۳۴۵
۲۴	سیاه سرفه	۱۳۳۲	۵۴	رت نژاد NMRI	۱۳۴۵
۲۵	نیوکاسل تزریقی	۱۳۳۲	۵۵	همستر نژاد Syrian	۱۳۴۵
۲۶	بروسلوز S19	۱۳۳۲	۵۶	خو کچه هندی Pirbright	۱۳۴۵
۲۷	سرم اسکولی	۱۳۳۳	۵۷	خر گوش نژاد Dutch	۱۳۴۵
۲۸	تمبر رازی	۱۳۳۳	۵۸	ویتمورین (شبه مشمشه)	۱۳۴۶
۲۹	DTP	۱۳۳۴	۵۹	تیلریوز گاوی	۱۳۴۷
۳۰	مالئین	۱۳۳۴	۶۰	قانقاریا	۱۳۴۸

ادامه جدول شماره ۲- نام و تاریخ تولید محصولات موسسه رازی (۱).

ردیف	نام فرآورده/ واکسن	سال ساخت	ردیف	نام فرآورده/ واکسن	سال ساخت
۶۱	سرخک	۱۳۴۸	۸۷	کمپلمان خرگوش	۱۳۷۲
۶۲	نیوکاسل لاسوتا	۱۳۵۰	۸۸	کمپلمان خوکچه هندی	۱۳۷۲
۶۳	آنتی ژن رزبنگال	۱۳۵۰	۸۹	همولیزین	۱۳۷۲
۶۴	فلج اطفال	۱۳۵۱	۹۰	خوکچه مونتانت بی مو	۱۳۷۴
۶۵	سرم ضد عقرب گزیدگی	۱۳۵۱	۹۱	روغنی نیوکاسل	۱۳۷۷
۶۶	پلت حیوانات آزمایشگاهی	۱۳۵۲	۹۲	روغنی انفلوانزا	۱۳۷۸
۶۷	برونشیت H 120	۱۳۵۳	۹۳	روغنی نیوکاسل- انفلوانزا	۱۳۸۲
۶۸	برونشیت H 52	۱۳۵۴	۹۴	ایریبا	۱۳۸۶
۶۹	پاستورلوز- شاربین علامتی	۱۳۵۴	۹۵	دوگانه B1-H120	۱۳۸۷
۷۰	لارنگوتراکییت	۱۳۵۶	۹۶	لاکتوکوکوزیس ماهی	۱۳۹۰
۷۱	موش نژاد BALB/c	۱۳۵۶	۹۷	دوگانه H120- لاسوتا	۱۳۹۲
۷۲	موش نژاد C57BL/6	۱۳۵۶	۹۸	واکسن قطره چشمی Rev.1	۱۳۹۲
۷۳	موش نژاد NIH	۱۳۵۶	۹۹	PPR	۱۳۹۲
۷۴	سرم ضد کزاز انسانی	۱۳۶۰	۱۰۰	کیت تشخیص یون	۱۳۹۳
۷۵	پاستورلوز طیور	۱۳۶۱	۱۰۱	تخم مرغ SPF	۱۳۹۳
۷۶	گامبورو	۱۳۶۱-۱۳۹۰	۱۰۲	MR	۱۳۹۴
۷۷	مارک	۱۳۶۱	۱۰۳	نیوکاسل مقاوم به گرما	۱۳۹۴
۷۸	تیلریوز گوسفند	۱۳۶۳	۱۰۴	نیوکاسل کلون	۱۳۹۴
۷۹	سرخجه	۱۳۶۵	۱۰۵	کیت تشخیص بروسلوز	۱۳۹۷
۸۰	اوربون	۱۳۶۶	۱۰۶	کیت HI نیوکاسل انفلوانزا	۱۳۹۷
۸۱	موش نژاد RAZI/A	۱۳۶۶	۱۰۷	آبله قناری	۱۳۹۸
۸۲	رت نژاد RAZI/A	۱۳۶۶	۱۰۸	برونشیت عفونی IB12IR	۱۳۹۸
۸۳	MMR	۱۳۶۷	۱۰۹	اتو واکسن ویبریوز ماهی	۱۳۹۸
۸۴	لپتوسپیروز	۱۳۷۳	۱۱۰	موش SPF نژاد DBA2	۱۳۹۹
۸۵	سرم خرگوش	۱۳۷۲	۱۱۱	کیت تشخیص کووید- 19	۱۳۹۹
۸۶	پلاسمای خرگوش	۱۳۷۲	۱۱۲	واکسن کووید- 19	۱۴۰۰

جدول شماره ۳- تاریخ آغاز به کار شعبه های موسسه رازی.

ردیف	نام شعبه	سال تاسیس
۱	شعبه مشهد	۱۳۲۸
۲	شعبه اهواز	۱۳۳۸
۳	شعبه مرنده	۱۳۷۲
۴	شعبه شیراز	۱۳۷۴
۵	شعبه کرمان	۱۳۷۶
۶	شعبه اراک	۱۳۸۶

رازی یک میراث ارزشمند و بی بدیل نه تنها در کشور بلکه در خاورمیانه می باشد بنابراین توجه و حمایت دولتمردان، یک وظیفه ملی بوده و منجر به بالندگی و پویایی بیش از پیش این مجموعه عظیم تولیدی، علمی و پژوهشی کشور خواهد شد.

توصیه ترویجی

موسسه تحقیقات واکسن و سرم سازی رازی با قدمتی قریب به یک قرن تجربه، سرمایه و پشتوانه مهمی برای نظام سلامت و بهداشت کشورمان می باشد. فرآورده های تولیدی موسسه رازی از کیفیت مطلوب و استاندارد برخوردار بوده و به تناسب نوع محصول، مورد تایید سازمان غذا و داروی وزارت بهداشت و سازمان دامپزشکی کشور می باشد. استفاده از محصولات موسسه رازی توسط دامداران، مرغداران، دانشگاه ها، آزمایشگاه ها و سایر واحدها علاوه بر قطع وابستگی و خروج میلیون ها دلار ارز از کشور، موجب رونق اقتصادی کشور، امنیت شغلی و تداوم حیات موسسه رازی خواهد بود.

فهرست منابع

- ۱- حاجی زاده، افشین، ۱۳۹۴، موسسه رازی در گذر زمان، چاپ اول، انتشارات موسسه رازی.
- 2- Claude Bourgelat, https://en.wikipedia.org/wiki/Claude_Bourgelat
- 3- Keyvan Tadayon, Ehsan Mostafavi, Afshin Hajizadeh, Rainak Ghaderi, Parham Tadayon, 2019, A very French connection, a brief discourse in commemoration of life and services of the late Louis Pierre Joseph Delpy on his 120th birthday anniversary, Veterinary Research Forum. 2019; 10 (4) 271 – 275.

– کمبود مس – تب برفکی سویه A – شبه مسمشه – اسهال عفونی بیماری های گاو و گاو میش: IBR – بیماری مخاطی (MD) – تب نزله ای بدخیم (MCF) – تب سه روزه – ورم بدخیم شبه سل – شارین علامتی – قانقاریا – هموگلوبینوری باسیلر – آکابانه
بیماری های تک سمی ها: سورا توسط کاراپتیه – طاعون اسبی – شبه مسمشه – قانقاریای جلدی
سایر بیماری ها: تریشینوز گراز – شبه سل جوندگان – شپش زنبور عسل

برخی از عوامل میکروبی جدا شده توسط محققین موسسه رازی

بروسلا ملی تن سپس از شیر بز (توسط دکتر انتصار و دکتر کاوه) – عامل اسهال عفونی بره های نوزاد – کلستریدیوم نویی از گوسفندان حیدرآباد – اکتینومایسس نکروفوروس (عامل نکروباسیلوز نافی بره ها) از باغستان – ویروس اکتیمای واگیر از گوسفندان کردان – تب سه روزه – لیتوسپیرا گریپوتیفوزا – تریکومونیاژیس بوقلمون بر اثر تماس با کبوتر – هگزامتوز بوقلمون – شبه سل گاوی – اسپروکتا پرسیکا، از عوامل بروز بیماری تب راجعه ناشی از نیش کنه (توسط دکتر رفیعی) – کنه اورنیتودوروس لاتیسوی *Ornithodoros latyshevi* – بازیا کراسا (توسط دکتر فشارکی) – تیلریا اورینتائیس (توسط دکتر فشارکی) – IBR از گاوهای وارداتی – بلوتانگ – لیستریا مونوسیتوزنز از گوسفند – هموگلوبینوری باسیلر

راهکار

نقش موسسه رازی با تولید بیش از ۸۰ نوع فرآورده بیولوژیک، در حفظ بهداشت و سلامت جوامع انسانی و دامی غیر قابل انکار و چشم پوشی است. از این رو معرفی و شناساندن آن در سطح کشور و جهان در حفظ جایگاه و اهمیت آن ضروری است. موسسه